

Jaroslav Kladiva: Kultura a politika (1945—1948)

Praha, Svoboda 1968.

Kniha chce podat kulturní dějiny období 1945—1948. Ovšem kulturní dějiny lze vykládat jen v souvislosti s politickým a hospodářským vývojem, a naopak, tyto obory nelze zpracovávat bez přihlédnutí ke kulturnímu vývoji. Autor vskutku přihlíží k politickému rámci tohoto období, méně už k hospodářskému vývoji. Kniha je proto cenným příspěvkem k sociologickému studiu tohoto období. Kladnou stránkou knihy je, že bohatě přihlíží k pramenům a opírá se převážně o archivní zdroje. Po této stránce je nashromážděný materiál obrovský. I použitá literatura je obsáhlá, ač nikoliv bez mezer. Je věcí podrobné kritiky historiků zjistit, jak dalece je tento materiál využit, a je-li využit vždy přesně a objektivně. Je jisté, že v budoucnosti vzniknou diskuse o jednotlivých bodech. Kniha je rozdělena do čtyř kapitol, jejichž názvy vyznačují obsah i zaměření knihy: *Překonávání následků okupace v ideologii a kultuře; Vytváření kulturně politického programu; Boj o duši národa; Vyvrcholení politických a ideologických zápasů*. Toto období bude jistě předmětem dalšího historického i sociologického výzkumu a budou se shromažďovat stále nové poznatky o této tak významné epoše našeho státního a národního vývoje. Lze vitat, že již dnes, kdy všechny tyto události jsou v čerstvé paměti, dochází k pokusu o jejich vědecké zpracování.

-a.-

Alex Inkeles: What is Sociology?

Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 1964, s. 120.

Populární úvod do vědního oboru i do povolání sociologa od A. Inkelese z Harvardské university obsahuje osm kapitol, jejichž obsahem je předmět sociologie, její vztah k jiným oborům, modely společnosti, pojetí člověka v sociologickém rozboru, základní prvky společenského života, základní společenské pochody, způsoby výzkumu a nárys sociologie jako povolání. Autorovi se podařilo podat srozumitelně celkový přehled společenského života a současně zpřístupnit začátečníkovi výsledky, k nimž dospěli přední sociologové. Aby čtenář nabyl představ o tom, co je předmětem sociologie, vykládá názory zakladatelů sociologie (Comta, Spencera, Durkheima, Maxe Webera), čím se sociologové zabývají, atd. Student je veden k samostatnému přemýšlení, současně však aspoň v kostce poznává vedle základních pojetí i některé

známé speciální teorie, jako je Weberova teorie o vlivu protestantské etiky na ducha kapitalismu. Strukturně funkcionalistické pojetí T. Parsonse je populárně vysvětleno v návaznosti na Comtovu myšlenku sociální statiky, současně se však ukazuje časová omezenost přístupu, který nedbá změn a vyznačuje se převahou zájmu o status quo, ne-li konzervatismem. Studium hodnot je doloženo příkladem práce F. Kluckhohnové, jež na základě výzkumu pěti obcí těžce oblasti ukázala různost ideálů jejich obyvatel. Ve stati o sociologii změny je zmínka o výzkumu T. Newcomba, který sledoval změnu konzervativních názorů studentek koleje ve Vermontu, a o práci W. F. Cottrella o vlivu zavádění Diesellových motorů v dopravě na názory lidí. Pokud jde o metodologii, přiklání se Inkeles k názoru J. J. Schwaba, podle něhož použití té které metody není produktem „neúspěšnosti logiky či dějin“, nýbrž osobnosti badatele, a je tu třeba určité snášenlivosti. Rozhodující je rozsah nových poznatků, přínosu každého sociologa. Inkeles tu připomíná Parétův výrok, že věda nemůže dosáhnout jiných než dočasných, přechodných pozic, a že každá teorie plní své dočasné poslání, aniž lze od ní očekávat víc. Poslední kapitolu o povolání sociologa uzavírá autor statí, v níž připomíná — shodně s Durkheimem — dvě základní podmínky rozvoje sociologie: opuštění tradicionalismu a skutečnou viru v rozum, což znamená, že sociologie může kvést jenom za naprosté svobody badání.

F. P.

André Gorz: Zur Strategie der Arbeiterbewegung im Neokapitalismus

Europäische Verlagsanstalt, 1967, s. 233.

Ve vyspělých kapitalistických zemích ztratilo odmítnutí daného společenského řádu svou přirozenou základnu. Socialismus nemůže už být zdůvodňován bojem proti bídě, takže boj o moc a o socialismus se staly abstraktními pojmy, které samy o sobě už nepůsobí mobilizačně. Politicky může ovšem být socialismus jen mocí námezdně pracujících, hospodářsky jen kolektivním vlastnictvím výrobních prostředků — to ale není zdaleka všechno: pojem socialismus ztrácí smysl, nezahrnuje-li zároveň také nový typ vztahů mezi lidmi, novou hierarchii úkolů, nový model života a kultury. V současných podmínkách nemůže pro dělnické hnutí ve vyspělých kapitalistických zemích žádná socialistická společnost nabídnout vzor, samo musí řešit problémy humanizace výroby a její podřízení požadavkům a potřebám jednot-